

Резюме

Віблій Є.В. Деякі проблеми призначення покарання за незакінчений злочин.

У статті проаналізовано основні проблеми призначення покарання за незакінчений злочин та запропоновано шляхи вирішення розглянутих проблем, удосконалення правового регулювання інституту призначення покарання за незакінчений злочин.

Ключові слова: покарання, призначення покарання, закон про кримінальну відповідальність, незакінчений злочин.

Резюме

Виблій Е.В. Некоторые проблемы назначения наказания за незаконченное преступление.

В статье проанализированы основные проблемы назначения наказания за незаконченное преступление и предложены пути решения рассмотренных проблем, совершенствования правового регулирования института назначения наказания за незаконченное преступление.

Ключевые слова: наказание, назначение наказания, закон об уголовной ответственности, незаконченное преступление.

Summary

Viblyi Y. Some problems of assignment of punishment for an unfinished crime.

The article analyzes the main problems of assignment of punishment for an unfinished crime and proposed solutions to the discussed problems of improvement of legal regulation of Institute of appointment of punishment for an unfinished crime.

Key words: punishment, sentencing, the law on criminal responsibility, unfinished crime.

УДК 343.137(477)(073)

І.О. ДАНИЛОВА

Ірина Олександрівна Данилова, старший викладач Навчально-наукового морського Гуманітарного інституту Одеського національного морського університету

ЩОДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА МОРЬСЬКОМУ ЧИ РІЧКОВОМУ СУДНІ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ ПІД ПРАПОРОМ УКРАЇНИ, ЯКЩО ЦЕ СУДНО ПРИПИСАНО ДО ПОРТУ, РОЗТАШОВАНОГО В УКРАЇНІ

Роль транспорту в будь-якій країні важко переоцінити. В Україні, з урахуванням її території, транспорт – ключова ланка не лише для економіки, а й для соціальної сфери. Разом із тим транспорт став серцевинним діяльністю різних кримінальних угруповань, об'єктом незаконного перевезення наркотичних засобів, вогнепальної зброї, алкогольної продукції, нападів з метою захоплення вантажів, транспортних засобів, іноді – й людей. Одним із основних видів транспорту, на яких достатньо часто вчиняються кримінальні правопорушення, є в тому числі морський і річковий транспорт. У зв'язку з цим пріоритетними завданнями нашої держави є забезпечення безпеки і боротьба з кримінальними правопорушеннями на транспорті. Зокрема, ефективно розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, вимагає чіткої нормативно-правової регламентації даного особливого порядку кримінального провадження.

Питання, пов'язані з особливим порядком кримінального провадження на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, досліджували в своїх працях В.І. Галаган, С.В. Давиденко, О.М. Калачова, О.Б. Комарницька, В.І. Фрич. І дана проблематика нормативно-правового регулювання та правозастосування окремих процедур у межах особливого порядку кримінального провадження на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, не втрачає актуальності.

Метою статті є дослідження прогалин окремих положень КПК України 2012 р. щодо кримінального провадження на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Особливості здійснення кримінального провадження на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, урегульовано главою 41 КПК України.

До суб'єктів, яких закон наділив повноваженнями щодо здійснення необхідних процесуальних дій, спрямованих на припинення правопорушень, виявлення і фіксацію фактичних даних щодо обставин їх вчинення, а також забезпечення кримінального провадження, передбаченого главою 41 КПК, належать капітан судна України – у разі вчинення кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні (відповідно до ст. 27 Конвенції з морського права 1982 р.¹). У разі якщо капітан судна є потерпілим внаслідок вчинення відповідного кримінального правопорушення, він зобов'язаний призначити іншу службову особу, яку уповноважує на вчинення процесуальних дій (ч. 2 ст. 519 КПК України).

Відповідно до ч. 3 ст. 519 КПК службові особи, які здійснювали процесуальні дії, залучаються як свідки до кримінального провадження після його продовження на території України. Вони зобов'язуються надавати пояснення слідчому, прокурору щодо проведення процесуальних дій.

Законодавець не вказує, на якій стадії кримінального провадження вказані особи можуть вчиняти процесуальні дії, але, виходячи зі змісту ч. 3 ст. 519 КПК, вбачається, що вказані дії можуть здійснюватися лише під час досудового розслідування, за винятком випадків, передбачених п. «ж» ст. 5 Конвенції про консульські зносини 1963 року.

Так, під час провадження у порядку, передбаченому главою 41 КПК, службові особи, зазначені у ч. 1 ст. 519 КПК, уповноважені на:

- застосування заходів забезпечення кримінального провадження у вигляді тимчасового вилучення майна, здійснення законного затримання особи в порядку, передбаченому КПК;
- проведення слідчих (розшукових) дій у вигляді обшуку житла чи іншого володіння особи і особистого обшуку без ухвали суду, огляду місця вчинення кримінального правопорушення в порядку, передбаченому КПК.

Процесуальні дії під час кримінального провадження, що проводиться згідно з ч. 2 ст. 520 КПК, докладно описуються у відповідних процесуальних документах, а також фіксуються за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, коли таке фіксування неможливе з технічних причин.

Підставою для здійснення уповноваженими особами кримінальних процесуальних дій є отримання ними відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України. Ці відомості можуть бути одержані із заяв, повідомлень у результаті самостійного виявлення або з будь-якого іншого джерела (ч. 1 ст. 520 КПК).

Відповідно як виняток із загального правила щодо початку досудового розслідування кримінального правопорушення передбачається можливість здійснення негайного проведення необхідних процесуальних дій до початку досудового розслідування – до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань до ч. 2 ст. 214 КПК України.

Слід також додати, що основні положення здійснення кримінального провадження на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, врегульовано Інструкцією про порядок проведення процесуальних дій під час кримінального провадження на морському чи річковому судні України, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, від 14 листопада 2012 р.² (далі - Інструкція). Так, відповідно до п. 2.6 Інструкції якщо капітан судна (уповноважена особа) самостійно виявив або йому з іншого джерела стали відомі обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення на судні, він складає відповідний рапорт. До цього рапорту вносяться наступні відомості:

- 1) дата і час виявлення або надходження з іншого джерела відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, із зазначенням цього джерела;
- 2) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, відомості про заповідяну ним шкоду;
- 3) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 4) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка склала рапорт та розпочала досудове розслідування.

Заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення, а також рапорти, складені в порядку, передбаченому п. 2.6 Інструкції, реєструються у книзі обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення особисто капітаном судна (уповноваженою особою) у день надходження заяви і повідомлення про кримінальне правопорушення або самостійного виявлення ним кримінального правопорушення. До книги вносяться відомості про:

- а) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника, його анкетні дані (число, місяць, рік народження, місце народження, місце проживання та роботи);
- б) місцеві час та дату (із зазначенням часового поясу) надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- в) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- г) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

д) попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

е) місцеві час та дату (із зазначенням часового поясу) затримання особи;

є) проведені процесуальні дії;

ж) вжиті заходи забезпечення кримінального провадження;

з) перелік процесуальних документів та вилучених речей, майна та документів, що міститься в зібраних матеріалах процесуальних дій;

и) дату та орган досудового розслідування, якому передано матеріали процесуальних дій, за місцем проведення досудового розслідування (відповідно до ч. 2 ст. 523 КПК України);

і) дату, дані про судно та прізвище, ім'я, по батькові капітана судна, в разі передачі цих матеріалів капітану (уповноваженій особі) іншого судна під прапором або з розпізнавальними знаком України, що повертається на територію України, про що останній розписується у книзі.

Капітан судна (уповноважена особа) при першій можливості забезпечує внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про кримінальне правопорушення, передбачених пп. 1-7 ч. 5 ст. 214 КПК України.

Відповідно до пп. 4.2.6. Інструкції підставою для застосування капітаном судна (уповноваженою особою) тимчасового запобіжного заходу у вигляді затримання є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави вважати, що підозрюваний може:

а) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;

б) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;

в) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного в цьому ж кримінальному провадженні;

г) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

д) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжувати кримінальне правопорушення, у якому підозрюється.

Капітан судна (уповноважена особа) має право затримати особу на строк, необхідний для її доставляння на територію України, та здійснити при цьому обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК України. Відповідно до ст. 67 Кодексу торговельного мореплавства України³ капітан судна (уповноважена особа) у разі необхідності може направити затриману ним особу і зібрані матеріали в Україну на іншому судні під прапором або з розпізнавальним знаком України, зареєстрованому в Україні.

Про затримання особи капітаном судна (уповноваженою особою) складається протокол, в якому, окрім відомостей, передбачених ст. 104 КПК України, зазначаються: координати місця перебування судна, назва судна, дата і місцевий час (із зазначенням часового поясу) затримання відповідно до положень ст. 209 КПК України; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого.

Досліджуючи окремі питання нормативно-правового регулювання та правозастосування кримінального провадження на морському чи річковому судні, вважаємо, звернути увагу й на таке. Необхідним є законодавче передбачення особливостей затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, адже, з одного боку, законодавець не регламентує детального порядку затримання особи, хоча і наголошує на його застосуванні такою службовою особою, як капітан судна; з другого ж боку, зазначає про важливість та специфічність цього запобіжного заходу, надавши право його застосовувати слідчому судді, суду, але не визначає спрощеної процедури його застосування при вчиненні злочину на судні.

Зауважимо, що КПК України не передбачає обов'язку капітана судна вручити підозрюваному пам'ятку про його процесуальні права та обов'язки, хоча ч. 8 ст. 42 КПК України гарантує підозрюваному таке право. Тому, на нашу думку, відповідне право підозрюваного має бути передбачено та реалізовано.

Надане капітану судна України відповідно до ст. 522 КПК право затримати особу на строк, необхідний для її доставляння на територію України, без вмотивованого рішення суду суперечить вимогам ст. 29 Конституції України – ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Має місце законодавча неузгодженість в такому випадку – серед суб'єктів, які несуть відповідальність за завдані неправомірні дії або бездіяльність, які призвели до порушення охоронюваних прав та законних інтересів людини, відповідно до Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду»⁴ немає такої службової особи, як капітан судна.

У висновках Директорату з питань правосуддя та захисту людської гідності (Страсбург, 02 листопада 2011 р.)⁵ щодо проекту Кримінального процесуального кодексу України зверталась увага на необхідність уточнення того, яке є гарантії проти можливої неналежності або недбалості проведення процесуальних дій капітаном українського судна у справах про злочини, що, як вважається, були вчинені на судні, бо це може завдати великої шкоди захистові будь-кого, хто буде обвинувачений у вчиненні відповідного злочину. У цих висновках також зазначалось, що до положень глави «Загальні принципи міжнародного співробітництва»

було б доцільно включити обов'язок діяти оперативно при розгляді чи здійсненні запитів про надання міжнародної правової допомоги або екстрадиції з метою забезпечення того, щоб запити, надіслані українським органам влади або спрямовані ними, розглядалися оперативно, щоб таким чином уникнути невинувато тривалого тримання під вартою тих, хто може бути об'єктом всіх подібних запитів. Такий принцип доцільно застосовувати і щодо осіб, затриманих на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Крім того, підтримуємо думку про те, що у КПК доцільно передбачити невідкладне відрядження слідчо-оперативної групи в разі вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину за місцезнаходженням морського чи річкового судна, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, та не має можливості у короткі терміни повернутись в Україну для проведення кваліфікованого огляду місця події та зібрання доказів. Також у КПК доцільно було б передбачити транзитне перевезення територією інших держав законно затриманої особи на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Це положення доцільно було б відображати у двосторонніх та багатосторонніх договорах, які укладаються Україною з іншими державами⁶.

Отже, чинне законодавство України, що регулює порядок кримінального провадження на морському чи річковому судні, містить ряд проблемних положень, зокрема, щодо невизначеності повноважень капітана судна як процесуальної фігури під час затримання осіб та щодо обмеження й звуження деяких прав та законних інтересів підозрюваних осіб. Тому доходимо висновку, що з метою захисту прав та законних інтересів осіб, недопущення їх обмеження та звуження, а також необхідність вирівнювання становища всіх осіб, що гарантується Конституцією України, необхідним є законодавче врегулювання порядку кримінального провадження на морському чи річковому судні. Зазначена проблема є актуальною і, безумовно, потребує подальших досліджень.

¹ Конвенція ООН з морського права 1982 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057

² Інструкція про порядок проведення процесуальних дій під час кримінального провадження на морському чи річковому судні України, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні від 14.11.2012 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GP12047.html

³ Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80>

⁴ Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>

⁵ Висновок щодо проекту Кримінального процесуального кодексу України (Страсбург 02 листопада 2011 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/16802e707c>

⁶ Фрич В.І. Щодо законного затримання особи на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні / В.І. Фрич, О.Б. Комарницька // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2014. – № 5. – С. 118.

Резюме

Данилова І.О. Щодо кримінального провадження на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Досліджено порядок кримінального провадження на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Приділено увагу проблемним питанням, пов'язаним із правозастосуванням окремих процедур в межах даного особливого порядку кримінального провадження (зокрема, вказується на законодавче передбачення особливостей затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення на морському чи річковому судні).

Ключові слова: кримінальне провадження, морське чи річкове судно, капітан судна, заходи забезпечення кримінального провадження, затримання.

Резюме

Данилова И.А. Относительно криминального проведения на морском или речном судне, которое находится за пределами Украины под флагом Украины, если это судно приписано к порту, расположенном в Украине.

Исследован порядок уголовного производства на морском или речном судне, которое находится за пределами Украины под флагом Украины, если это судно приписано к порту, размещенному в Украине. Уделено внимание проблемным вопросам, связанным с правоприменением отдельных процедур в пределах данного особого порядка уголовного производства.

Ключевые слова: уголовное производство, морское или речное судно, капитан судна, меры обеспечения уголовного производства, задержание.

Summary

Daniłova I. Regarding criminal proceedings on a sea or river vessel, located outside Ukraine under the flag of Ukraine, if this ship is assigned to a port located in Ukraine.

The article examines the procedure for criminal proceedings on a sea or river vessel that is outside Ukraine under the flag of Ukraine, if this vessel is assigned to a port located in Ukraine. Attention is paid to problematic issues related to the enforcement of individual procedures within the framework of this particular procedure of criminal proceedings.

Key words: criminal proceedings, sea or river vessel, captain of the vessel, measures to ensure criminal proceedings, detention.

УДК 343.1

В.В. ДЕРНОВИЙ

*Віталій Валерійовича Дерновий, аспірант
Національної академії внутрішніх справ*

ПРАВОВА ОСНОВА ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАВОЛОДІННЯ ЧУЖИМ МАЙНОМ, ВЧИНЕНОГО ОСОБОЮ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ІНОЗЕМЦІВ

На сьогодні злочинність набуває транскордонного характеру. Дедалі частіше службові особи використовують свої міжнародні корупційні зв'язки для вчинення злочинів, особливо передбачених ст. 191 КПК України. У даному контексті один із найважливіших етапів розслідування кримінальних проваджень зазначеної категорії – це вчасна та якісна підготовка запитів про міжнародну правову допомогу.

Особливістю розслідування вищевказаної категорії є необхідність застосування не тільки правових норм національного законодавства, а й ратифікованих міжнародно-правових договорів. Це впливає із Конституції України, де вказано, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України»¹.

Таким чином, загальновизнані принципи й норми міжнародно-правових актів, з одного боку, є складовою частиною кримінально-процесуального права, і безпосередньо породжують права людини у кримінальному процесі, а, з іншого, являють собою важливу передумову вдосконалення кримінально-процесуального законодавства України².

У даному контексті необхідність визначення відповідного нормативного-правового регулювання на міжнародному та національному рівні, дослідження їхнього змісту та конкретних особливостей є необхідною умовою для дослідження міжнародно-правової допомоги при проведенні процесуальних дій під час розслідування заволодіння чужим майном, вчиненого шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців.

Окремі аспекти міжнародного співробітництва держав у протидії злочинності досліджували: А.Б. Антонюк, О.В. Баулін, Т.С. Гавриш, Ю.М. Грошевий, М.П. Данилюк, В.І. Дубина, Г.О. Душейко, С.Є. Житняк, Є.В. Зозуля, В.В. Ігнатенко, О.Н. Карпов, О.В. Культенко, Л.В. Максимів, В.В. Назаров, Є.О. Наливайко, Н.А. Потомська, І.В. Рогатюк, І.А. Тітко, Ю.М. Черноус та ін.

Вищезазначені науковці вивчали загальні засади міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях. На основі їхніх досліджень вважаємо за необхідне зупинитися на особливостях правової регламентації міжнародно-правової допомоги при проведенні процесуальних дій під час розслідування заволодіння чужим майном, вчиненого шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців, шляхом визначення відповідних міжнародних та національних нормативно-правових актів.

Правова основа у сфері міжнародного співробітництва – це фундамент, правовий базис, на який спирається вся діяльність, пов'язана із міжнародно-правовою допомогою. Вчені по-різному визначають правові основи міжнародного співробітництва.

Так, А.І. Дмитрієв, А.С. Мацко, В.І. Муравйов вважають міжнародно-правовою основою міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю угоди між державами: універсальні конвенції, регіональні конвенції, двосторонні договори про правову допомогу у кримінальних справах та діяльність міжнародних організацій³.

Як зазначає А.Г. Маланюк, система правового регулювання порядку провадження у кримінальних справах, пов'язаного з міжнародними відносинами, складається із двох частин: міжнародних договорів (конвенцій) та внутрішньодержавного законодавства, яке на даний час переважно охоплює підзаконні нормативно-правові акти⁴.

С.Т. Пунь правовою основою міжнародного співробітництва українських правоохоронних органів з відповідними органами іноземних держав вважає ратифіковані Верховною Радою України конвенції Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, рішення Ради глав держав і Ради глав урядів СНД, міжнародні багатосторонні і двосторонні договори держави, угоди і рішення таких органів координації взаємодії з партнерами із